

LA UTOPIA POLÍTICA DE PLATÓ: LA RECERCA DE LA CIUTAT PERFECTA

Manuel Temprado Estraña

Professor de Filosofia a L'institut Bisbe Sivilla (Calella)

La filosofia de Plató sorgeix de la insatisfacció i descontentament amb la realitat política de la seva època. Aquesta crisi va detonar la seva concepció d'un model de societat que li permetés superar les limitacions del moment. El resultat va ser la proposta d'un model polític de caràcter utòpic.

1. CONTEXT HISTÒRIC I FILOSÒFIC: EL NAIXEMENT DE LA UTOPIA

Plató va néixer a Atenes, el 427 aC, en una època de declivi polític i militar i va morir el 348 aC. L'any 404 aC, Esparta va vèncer Atenes i va imposar el govern dels Trenta Tirans, un grup reduït d'aristòcrates atenesos. L'any següent, el 403 aC es produeix una revolta democràtica liderada per Trasíbul; retornats els exiliats es van dur a terme represàlies contra els col·laboradors dels Trenta. Desencantat de la política, Plató va abandonar els intents d'intervenció directa, però no va deixar de reflexionar sobre la millora del govern de la ciutat. Aquesta motivació el va portar a convertir el tema de la justícia en l'objectiu central de la seva recerca a *La República*.

Només un model utòpic seria immune a la corrupció i capaç de preservar l'ordre, l'harmonia i la justícia.

2. LA REPÚBLICA: LA CONSTRUCCIÓ IDEAL DE LA CIUTAT JUSTA

A *La República*, Plató es proposa construir una ciutat ideal, partint de la premissa que una ciutat ideal és, per definició, una ciutat justa.

El llibre II es dedica a la recerca sobre allò que és la justícia (i la injustícia): aquella justícia que si s'adquireix farà que les ciutats i els homes esdevinguin i siguin de debò ciutats i homes justos¹. Per dur-ho a terme, comença analitzant la justícia no en una ciutat concreta, sinó en un model ideal que anirà construint al llarg del seu discurs. Per materialitzar aquesta justícia, Sòcrates articula totes les professions (comerciants, mercaders, marxants i obrers) que els ciutadans hauran d'exercir, seguint el principi que cadascú ha de desenvolupar l'activitat per a la qual és més capaç per naturalesa. Això implica que comerciants, obrers i soldats contribueixin a la perfecció i harmonia de la ciutat mitjançant la seva funció específica. L'economia i l'organització social s'han de basar en aquest principi natural, ja que només així la ciutat pot esdevenir un espai on la justícia es realitzi plenament.

A partir de la creació d'aquest model ideal, el llibre IV² se centra a examinar el lloc que han d'ocupar les virtuts, especialment la saviesa, en l'organització d'aquesta ciutat justa i, per tant, perfecta. Sòcrates afirma que «si una ciutat està ben fundada, aleshores serà irreprotxablement perfecta» (434e). D'aquí es palesen la saviesa (o seny), el coratge (o valentia), la templança (o moderació) i la justícia.

La saviesa es defineix com la capacitat de deliberar correctament sobre el que convé a la ciutat en conjunt. No es tracta d'una deliberació parcial sobre una cosa o una altra, sinó sobre la totalitat de la polis. Aquesta excel·lència és pròpia dels governants, és a dir, dels magistrats i dels guardians perfectes. El coratge és una certa conservació, un saber mantenir allò que és essencial com a essencial. Aquesta excel·lència és la que més especialment han de posseir els soldats, els auxiliars dels governants. La templança possibilita l'autodomini, és a dir, ser amo d'un mateix. Per tant, una ciutat ha de ser mestressa de plaers i de passions, mestressa de si mateixa, si vol ser justa. Han de cultivar aquesta excel·lència tant els governants com els súbdits perquè entre ells hi ha d'haver

concordia i harmonia, és a dir, acord entre el que és superior i l'inferior.

La justícia és el resultat d'aquesta concordia i harmonia entre les parts de la ciutat. Per tant, és una excel·lència que es manifesta quan les altres tres excel·lències es donen plegades, augmentant a mesura que hi ha més harmonia i concordia a la ciutat. Això s'assoleix si tothom fa allò per a què està naturalment dotat, és a dir, la justícia és «fer cadascú el que li correspon». La injustícia, en canvi, és el desequilibri que es produeix en una ciutat en la qual no hi ha l'ordre natural que procura l'harmonia. Això passa quan no es cultiven les virtuts exposades i es perd el sentit que cadascú faci allò per a què ha estat dotat naturalment.

3. L'AL·LEGORIA DE LA CAVERNA: EDUCACIÓ, ASCENS I RETORN DEL FILÒSOF GOVERNANT.

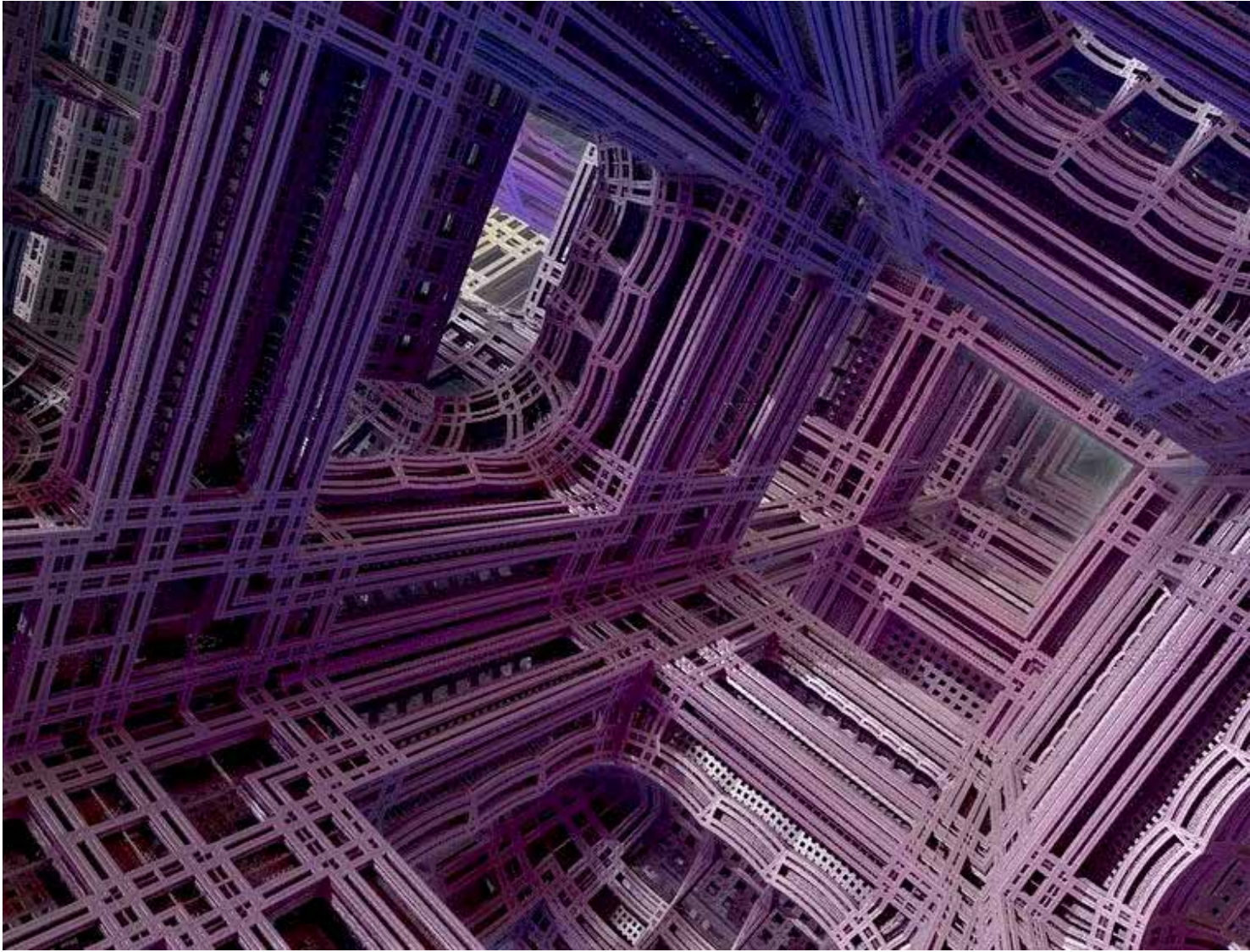
El llibre VII³ de *La República* de Plató s'inicia amb la narració de l'al·legoria de la caverna. Plató ha perseguit un objectiu clar: la creació d'una ciutat ideal, regida per homes i dones que han realitzat el dolorós esforç de la *paideia* — terme grec que designa la formació i educació integral de l'individu— per accedir al Bé. Aquests, els filòsofs i les filòsofes, són precisament els qui han de governar la ciutat, gràcies a la seva saviesa en el Bé i, per tant, en la Justícia. La formació integral dels ciutadans —tant homes com dones— i, especialment la d'aquells destinats a governar la ciutat, constitueix un element decisiu per a la implementació del model de polis projectat per Plató. En aquest sentit, la *paideia*, entesa com un procés d'alliberament i ascens intel·lectual, esdevé la clau de volta que possibilita la realització d'una ciutat justa.

El que és decisiu és comprendre el que succeeix en una ciutat si ningú no emprèn el camí d'ascens des de la foscor de la cova fins a la llum del dia i la contemplació directa del Sol. Això significa que, si ningú no esdevé filòsof amb esforç i, per tant, apte per governar i capaç de conduir el poble cap al Bé, la ciutat no podrà assolir la seva plenitud. Al mateix temps, és fonamental considerar la necessitat que qui hagi emprès el camí d'ascens emprengui igualment el difícil camí de descens a la cova. L'objectiu d'aquest retorn és convèncer els companys encadenats de la veritable realitat: el Sol, el Bé que dona sentit a tot. Aquest doble moviment (d'ascensió i de descens, un descens obligat!) emmarca tota la narració de l'al·legoria.

1 Plató, *La República*, 368c-376c

2 Plató, *La República*, 427c-434c

3 Plató, *La República*, 514a-520a

És igualment rellevant el tercer moment narratiu, el de les conseqüències que cal extreure d'aquesta imatge de la cova i del procés d'ascensió i descens del presoner alliberat, el filòsof-governant. Atès que el procés és doble, se'n deriven dues conseqüències principals:

a) La primera conseqüència, en relació amb el procés d'ascensió cap a l'exterior, implica la contemplació de la realitat autèntica, de la llum que ens la fa visible i del Sol, que n'és la causa de tot, és a dir, el Bé. Aquest procés és l'educació (la paideia), tal com ja s'ha establert. No obstant això, aquesta educació, que concerneix principalment el governant, però també, en la mesura del possible i de manera anàloga, tot ciutadà, significa exercitar les potencialitats individuals fins a assolir la contemplació de l'Ésser autèntic i del Bé. Aquesta exercitació és àrdua, costa un gran esforç i requereix «forçar les naturaleses més bones a arribar a aquesta noció» (519c). Perquè l'educació no és sinó un viratge total de l'ànima cap a la contemplació de la realitat veritable, l'Ésser autèntic: el Bé.

Aquesta girada total de l'ànima exigeix una exercitació quotidiana sense la qual no és possible que es produeixi.

b) La segona conseqüència, d'altra banda, es vincula al procés de descens cap a l'interior de la cova. L'objectiu és alliberar els presoners que hi romanen —és a dir, els habitants de la ciutat— perquè, amb l'ajut del filòsof-governant, esdevinguin ciutadans veritables d'una polis perfecta. Aquest procés també exigeix un gran esforç. Sòcrates assenyalava que caldrà forçar els filòsofs, que han assolit la contemplació del Sol (el Bé) i de la qual gaudirien tota la vida, a davallar de nou a la foscor de la cova. La seva missió serà convèncer i guiar els seus estants presoners a sortir cap a la llum, cap a la realitat autèntica i la veritat.

És necessari, per tant, obligar els filòsofs i les filòsofes a governar en contra de la seva voluntat, malgrat que la vida contemplativa representi per a ells una vida de plenitud. La naturalesa filosòfica comporta aquesta responsabilitat

de govern. La ciutat perfecta requereix governants que hagin experimentat el Bé i l'hagin contemplat intel·lectualment. Aquests governants no són presents per protegir els seus interessos personals ni per gaudir-ne individualment.

Al contrari, el seu rol i la seva presència són fonamentals perquè tots els ciutadans puguin viure en harmonia i pau en una ciutat justa, essent el seu objectiu primordial el bé comú.

▶▶ CONCLUSIÓ: POLÍTICA, EDUCACIÓ I CONEIXEMENT DE L'ORDRE

Per a Plató, la política és un saber fonamentat en el coneixement del Bé, no una simple tècnica. El seu objectiu és organitzar l'Estat cap a la justícia i la felicitat col·lectiva. Aquesta «ciència de la justícia i del bé» és inseparable de la filosofia, ja que només ella proporciona el coneixement de les Idees eternes de Justícia i del Bé, indispensable per a un govern savi. Aquesta visió crítica amb els sistemes polítics existents busca la direcció de l'expert.

L'educació (la *paideia*) és fonamental per formar una elit sàvia i justa destinada a governar. Ha de dirigir l'ànima cap a l'intel·ligible, culminant en la contemplació del Bé en si. Aquesta unió indissoluble entre política i formació filosòfica es detalla en el Llibre VII de *La República*, que descriu un programa educatiu ardu, com il·lustra el mite de la caverna, atès que el cos dificulta l'accés al coneixement.

La dialèctica, ciència suprema i culminació del procés educatiu, permet assolir el coneixement de les Idees. Tanma-

teix, exigeix una preparació prèvia mitjançant el cultiu de les matemàtiques, atesa la resistència de l'ànima a la reflexió abstracta acostumada al món sensible.

Un cop el filòsof-governant ha contemplat el Bé, el seu deure és retornar al món visible i als afers humans. No es tracta d'un privilegi, sinó d'una càrrega inherent al seu coneixement, orientada al servei de la comunitat. La seva tasca és «imprimir» l'ordre etern de l'Ésser, la Justícia i el Bé, en la seva ànima i en l'Estat, fent de la polis un reflex de l'harmonia ideal.

En darrera instància, la recerca de la veritat del filòsof no és merament teòrica, sinó profundament pràctica (ètica i política). L'objectiu és transformar i millorar la societat, adaptant-ne la vida individual i de l'Estat a l'ordre immutable de les Idees. Així, la utopia platònica es consolida com el model ideal que ha de guiar l'acció política, emfatitzant la inseparable unitat entre el coneixement teòric del Bé i la seva realització pràctica en la Justícia de la polis.

BIBLIOGRAFIA

BOSCH-VECIANA, Antoni; de la Fuente, Pere; Gadea, Eduard; Martínez-Riu, Antoni; Martínez Llanas, Miguel. (2023). *Atena: Lectures de filosofia. Batxillerat [2023]*. Barcelona: La Magrana. (Col·lecció «Orígens»).

MARTÍNEZ, Carlos Roser; Miravet Aymerich, Maite. (2009). *Plató, La República. Llibres VIè i VIIè*. València: Editorial Diálogo.

PLATÓ. (1990). *La República Llibre VII* (C. Miralles, Trad.). València: Publicacions de la Universitat de València (PUV).

PLATÓ. (1989). *La República*. Traducció de Manuel Balasch. Barcelona: Editorial Bernat Metge. (Plató - els Diàlegs, Vol. X).

VIDAL GONZÁLEZ, José. (2025). *NOESI. Textos de Filosofia 2n Batxillerat per a les PAU 2026] Catalunya / Illes Balears*. Barcelona: Barcanova.